נד: מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב. פ"ה לאכול מבעוד יום ולאסור במלאכה ושאר חומרי האמורים שם וא"ת תשעה באב מי הוי כתענית ציבור לאסור במלאכה וי"ל דה"ק אין תענית ציבור בבבל אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה: **אין** בין תשעה באב ליום הכפורים. הא דלא חשיב מלאכה שמותר בתשעה באב במקום שנהגו בגלה לר"י משום דבסיפא מסיק לה לשריותא דמלאכה גבי אין בין ט' באב לתענית ציבור והא דלא חשיב תפילת נעילה דליתא בט' באב כדלקמן משום דבגרייתא לא איירי אלא באירי דאיסור והיתר: **לאו** דשרי בין השמשות דידיה.

תימה לר"י אמאי קתני גבי יום"כ ספיקו הא אפילו ודאי יום אסור דתוספת יום"כ דאורייתא ותירץ דנקט ספיקו לאשמועינן דבט' באב אפילו ספיקו מותר[ז]: **לקביעא** דירחא. אין לפרש כגון בני בבל שאין יודעים מתי הוקבע החודש בא"י שהיו צריכים לעשות יום"כ שני ימים דבהדיא אמר בסוף פ"ק דר"ה (דף כא.) שאין עושין אלא יום אחד אלא ה"פ ספיקו אסור אם מסתפק אפילו בא"י מתי הוקבע החודש כגון שמהלך במדבר עושה ב' ימים כדין כל ספיקות דאורייתא דאזלינן לחומרא הקשה רש"א דמשמע לקביעא דירחא הן חלוקין הא לכל דבריהן שוין והא יום הכפורים תוספתו אסור וט' באב תוספתו מותר ותירץ ר"י דלא מיירי אלא בדברים דשייכי בתענית עצמו: **והאמר** ר' יוחנן ולואי שיתפלל כל היום. תע"ג דר' יוחנן מייירי דוקא בספק לא התפלל אבל ולאי התפלל אסור להתפלל כדמוכח במי שמתו (ברכות כא.) דקאמר ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל כל היום וקאמר אם התפלל ומצא ליבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יחזור ויתפלל ואם לאו אל יתפלל מ"מ פריך שפיר כיון דר' יוחנן על הספק מחייב להתפלל מ"כ בתשעה באב דדמי לתענית ציבור בכמה דברים ובתענית ציבור איכא תפלת נעילה בט' באב ומי יתפלל ומאי פי' לא לגמרי רשות אלא לאו חובה הוי אלא מצוה מיהא איכא קולי

בגדו של אדם הראשון ת"ר [ח]שבעה דברים מכוסים מבני אדם אלו הן יום המיתה ויום הנחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו ואין אדם יודע במה משתכר ומלכות בית דוד מתי תחזור ומלכות חייבת מתי תכלה[ט] ת"ר ג' דברים עלו במחשבה ליבראות ואם לא עלו דין הוא שיעלו על המת שיסריח ועל המת שישתכח מן הלב ועל התבואה שתרקב וי"א על המטבע שיצא: **מתני'** [י]מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רשב"ג אומר [כ]לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם: **גמ'** אמר שמואל [כא]אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד למימרא דסבר שמואל ט' באב בין השמשות שלו אסור והאמר שמואל תשעה באב [כב]בין השמשות שלו מותר וכי תימא קסבר שמואל כל תענית ציבור בין השמשות שלו מותר והאגן [כג]תנן אוכלין ושותין מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות לא למעוטי משחשיכה נימא מסייע ליה אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות לא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי לקביעא דירחא הכא נמי לקביעא דירחא דרש רבא [כד]עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכיפורים [כה]ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמיה דר' יוחנן ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן תשעה באב אינו כתענית ציבור מאי לאו לבין השמשות לא למלאכה מלאכה תנינא מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ואפילו רשב"ג לא אמר אלא דכי יתיב ולא עביד לא מיחזי כיוהרא אבל מיסר לא אסר אלא מאי אינו כתענית ציבור לתפילת נעילה והאמר ר' יוחנן [כו]ולואי שיתפלל אדם [כז]והולך כל היום כולו התם חובה הכא רשות ואיבעית אימא מאי אינו כתענית ציבור לעשרים וארבעה רב פפא אמר מאי אינו כתענית ציבור אינו כראשונות אלא כאחרונות ואסורה מיתיבי אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות שלו אמר רב שישא בריה דרב אידי לא לקביעא דירחא הא לכל [כח] דברים זה וזה שוין מסייע לרבי אלעזר דא"ר אלעזר [כט]אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בתשעה באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום הכיפורים מיתיבי אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו הא לכל דבריהם זה וזה שוין ואילו גבי תענית ציבור תניא [ל]כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו לא א"ר פפא תנא השמשות קאמר ולא מקשי לרבי יוחנן קמייתא דהתם דקאמר אינו כתענית ציבור לחומרא קאמר והכי קאמר אינו כשאר ראשונות שמותר בין השמשות שלהן כדתנן הכא בתענית (י.) [לא]אוכלין ושותין משחשיכה אלא כאחרונות דתנן הכא[לב] אוכלין ושותין מבעוד יום: **לאו בין השמשות.** וקשיא לרבא ולרבי יוחנן דאמרי בין השמשות שלו אסור: **הא לכל דבריהן זה וזה שוין.** מילתא בלאפי נפשה היא ודייק לה מממתיתין דלעיל דקתני אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר: **אין בין תענית ציבור לתשעה באב.** קס"ד בין להקל בין להחמיר אלמא לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור ובתענית ציבור תניא דפניו ידיו ורגליו מותר:

תנא

כנגדו של אדם הראשון. שהיו מקוקות בו כל מין מיה ובהמה והוא נמשך לגמרות על כן יאמר כנמרוד גבור ליד (בראשית י) **ועשו הרגו** ונטלו לפיכך היה אים ליד והן שכתוב בהן החמודות אשר אתה בנית (שם מ). ואני שמעתי בגדיו של אדם הראשון היינו כתנות עור[מ] שהיו לו: **ויום הנחמה.** של כל אדם ממי יתנחם מדאגתו: **ועומק הדין.** הרוב טועים בו. לי נמי עומק הדין העתיד: **מלכות חייבת.** רומי שכתוב בה[נ] גבול רשעה ורשעה היינו חייבת[נא]: **עלו במחשבה.** ומתקיימו: **ואם לא עלו דין הוא שיעלו.** דאל"כ לא היה אדם מתקיים: **שיסריח.** שאל"כ הקרובים היו מגניעין אותו ורואין את לענן תמיד לפניהם: **ועל התבואה שתרקב.** שאל"כ היו בעלי בתים מאלגין אותה ומביאין רעבון לעולם[נב]: **מתני' וכל מקום.** בין נהגו בין לא נהגו: **תלמידי חכמים בטלין.** ממלאכה אותו היום: **רבן שמעון בו'.** ולא אמרינן מיחזי כיוהרא ואם רצה ליבטל רשאי: **גמ' אין תענית ציבור בבבל.** הואיל ואין צריכין לגמיעה אם נחכין על דבר אחר אין חומר תענית ציבור נוהג בו לאכול מבעוד יום וליאסר במלאכה ושאר חומרי האמורים שם[נג]: **כין השמשות שלו אסור.** בתחילה ומתמהינן על ספיקו[נד] ובמלאכה דממתירין בתענית ציבור ושמואל קא משוי ט' באב כתענית ציבור: **מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות.** ספק: **לא למעוטי משחשיכה.** ודאי אכל על ספיקו לא מתמרינן: **אין בין ט' באב ליום"כ.** לכתחילה קאמר אכל דאיעבד טובא איכא זה כרת וזה איסור בעלמא: דרש רבא לקמן: **לקביעא דירחא.** לעשות שני ימים כי מספקא לן אם עברו ב"ד חדש שעבר אי לא: **מאי לאו.** לאכילת בין השמשות: **לא למלאכה.** של יום עצמו משתחשך ואמרינן דבתענית ציבור אסור וכו' באב שרי: **ואפילו לר' שמעון.** לאו למיסר אתא אלא אם ירצה מי שאינו תלמיד חכם לעשות עצמו כתלמיד חכם ולינטל במקום העושין רשאי ולא מיחזי דילמא מיחזי כיוהרא: **לתפלת נעילה.** שבתענית ציבור היו מתפללין תפלת נעילה כדתנן בפ' בתרא דתענית (דף כו.) בג' פרקים בשנה בהיום ושאים כפיהן ד' פעמים ביום שחרית ומוסף ומנחה ונעילה ואלו הן ג' פרקים תעניות ומעמדות וויה"כ: **והאמר ר' יוחנן.** במסכת ברכות דאין בתפלה יתירה משום ברכה לבטלה: **הפס דמוכה.** בתענית לבור מוכה מדרבנן ובתשעה באב אשמועינן דלאו מוכה הוא ומ"מ אם בא להתפלל כל יומו השנה מותר ולואי: **לעשרים וארבעה.** דתנן במסכת תענית (דף טו.) שמוסיפין בתענית ציבור שם ברכות על שמונה עשרה: **רב פפא אמר.** לעולם כדסלקא דעתין מעיקרא דאינו בתענית ציבור דאמר לכין כנגדו של אדם הראשון ת"ר [ח]שבעה דברים מכוסים מבני אדם אלו הן יום המיתה ויום הנחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו ואין אדם יודע במה משתכר ומלכות בית דוד מתי תחזור ומלכות חייבת מתי תכלה[ט] ת"ר ג' דברים עלו במחשבה ליבראות ואם לא עלו דין הוא שיעלו על המת שיסריח ועל המת שישתכח מן הלב ועל התבואה שתרקב וי"א על המטבע שיצא: **מתני'** [י]מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רשב"ג אומר [כ]לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם: **גמ'** אמר שמואל [כא]אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד למימרא דסבר שמואל ט' באב בין השמשות שלו אסור והאמר שמואל תשעה באב [כב]בין השמשות שלו מותר וכי תימא קסבר שמואל כל תענית ציבור בין השמשות שלו מותר והאגן [כג]תנן אוכלין ושותין מבעוד יום למעוטי מאי לאו למעוטי בין השמשות לא למעוטי משחשיכה נימא מסייע ליה אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות לא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי לקביעא דירחא הכא נמי לקביעא דירחא דרש רבא [כד]עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכיפורים [כה]ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמיה דר' יוחנן ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן תשעה באב אינו כתענית ציבור מאי לאו לבין השמשות לא למלאכה מלאכה תנינא מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ואפילו רשב"ג לא אמר אלא דכי יתיב ולא עביד לא מיחזי כיוהרא אבל מיסר לא אסר אלא מאי אינו כתענית ציבור לתפילת נעילה והאמר ר' יוחנן [כו]ולואי שיתפלל אדם [כז]והולך כל היום כולו התם חובה הכא רשות ואיבעית אימא מאי אינו כתענית ציבור לעשרים וארבעה רב פפא אמר מאי אינו כתענית ציבור אינו כראשונות אלא כאחרונות ואסורה מיתיבי אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר מאי ספיקו מותר לאו בין השמשות שלו אמר רב שישא בריה דרב אידי לא לקביעא דירחא הא לכל [כח] דברים זה וזה שוין מסייע לרבי אלעזר דא"ר אלעזר [כט]אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בתשעה באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום הכיפורים מיתיבי אין בין תשעה באב לתענית ציבור אלא שזה אסור בעשיית מלאכה וזה מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו הא לכל דבריהם זה וזה שוין ואילו גבי תענית ציבור תניא [ל]כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו לא א"ר פפא תנא השמשות קאמר ולא מקשי לרבי יוחנן קמייתא דהתם דקאמר אינו כתענית ציבור לחומרא קאמר והכי קאמר אינו כשאר ראשונות שמותר בין השמשות שלהן כדתנן הכא בתענית (י.) [לא]אוכלין ושותין משחשיכה אלא כאחרונות דתנן הכא[לב] אוכלין ושותין מבעוד יום: **לאו בין השמשות.** וקשיא לרבא ולרבי יוחנן דאמרי בין השמשות שלו אסור: **הא לכל דבריהן זה וזה שוין.** מילתא בלאפי נפשה היא ודייק לה מממתיתין דלעיל דקתני אין בין תשעה באב ליום הכפורים שיהא מותר לכתחלה בזה מה שאסור בזה אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר: **אין בין תענית ציבור לתשעה באב.** קס"ד בין להקל בין להחמיר אלמא לא חמיר תשעה באב מתענית ציבור ובתענית ציבור תניא דפניו ידיו ורגליו מותר:

תנא

מסורת הש"ס

א) מכילתא סוף בשלח פרשה ה. ב) [נכס"מ: תפילן]. ג) [תענית ל.: ברכות ח:]. ד) תענית יא: וע"ש. ה) תענית יב:. ו) ברכות כא.. ז) [ובברכות וגם כתוב דהכא ליתא]. ח) [מ"ק טו: תענית יג.]. ט) [בי' רש"ם תוד"ה. י) [מלאחי ח]. כ) עי' בגמרא רש"ג. ל) ס"א על המטבע שיצא. דאל"כ מאי היו עניים מתפרנסי שאין להם עבודת אדה וכנס. מ) [תענית יב:]. נ) [עי' רש"י בתענית יב. ד"ה כשאמרו כי ומתש"א סי' תקנד ס"ק כג מיחו בל"ש]. נא) [תענית יב:]. נב) [ועי' תוס' ד"ה ט. ד"ה וכי עקינא].

רבינו חננאל

(המשך) תשעה באב כתענית צבור לתפלת נעילה, כלומר אין מתפללין תפילת נעילה בתשעה באב, ומאי איכפת לן והא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. ופרקינן הבא דאמר ולואי רשות הוא, התם בתענית צבור תפלת נעילה תובה, וכי אתא ראיצטריך למימר [ת"ר] אינו כתענית ציבור. למיסדריה בתפילת תובה קאתא. איבעית אימא למיסדריה מב"ד ברכות. ופריק רב פפא פירוק אחר אליבא דרבא אינו כתענית צבור כתענית הראשונות דקילו, כדתנן אוכלין משחשיכה וכו', אלא באחרונות דחמירן ובין השמשות שלו אסור. ומותבינן על רבא מהא, אין בין ט' באב ליום"כ אלא שיום"כ ספקו אסור וט' באב ספקו מותר, מאי בין ספקו בין השמשות, וקתני מותר, ודחי רב שישא מאי ספקו קביעא דירחא, שיום"כ תופס שני ימים וט' באב יום אחד, דייקינן מינה מדקתני אין ביניהם אלא כך וכך, הא לכל דבריהם ט' באב ויום"כ שוין, מסייע ליה לר' אלעזר דאמר אסור לאדם להושיט אצבעו במים בט' באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום"כ. מיתיבי אין בין תשעה באב לתענית צבור אלא שתענית צבור אסור בעשיית מלאכה ומפורש בתענית פ"ק, וט' באב מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו בו לעשות מלאכה, דייקינן מינה הא לכל דבריהם זה וזה שוין, ואלו גבי תענית צבור תניא כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר. ודנה הקיש ט' באב לתענית צבור, מה תענית צבור פניו ידיו ורגליו מותר, אף ט' באב פניו ידיו ורגליו מותר. ואין אמר אסור להושיט אצבעו במים. ופרקינן תנא חומרי קתני, פי' תנא אין בין ט' באב ליום הכפורים אלא חמיר יום הכפורים מט' באב שיום הכפורים ספקו אסור וט' באב ספקו מותר דאמרן, וכן עוד שנה חמור תענית צבור מט' באב שתענית צבור אסור במלאכה וט' באב מותר במקום שנהגו, ויש עוד חומר לט' באב מתענית צבור, בט' באב אסור אפילו ברחיצת פניו ידיו ורגליו, ובתענית צבור אין אסור אלא כל גופו, אבל פניו ידיו ורגליו מותר.

עין משפט נר מצוה

מא א ב מיי' פ"ה מהל' תענית הל' י סמג עשין מד"ס ג טוש"ע א"ח סי' תקנד סעיף כב:
ג [מיי' פ"ג מהל' תענית הל' יח טוש"ע א"ח סי' תקסח סי"ן]:
מב ד מיי' פ"ה מהל' תענית הל"י טוש"ע שם סעיף ה:
מג ה מיי' שם הלכה ז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקנד סעיף ב:
ו [טוש"ע א"ח סי' תקנד סעי' ז]:
ז [מיי' פ"ג מהל' תענית הל' ד טוש"ע א"ח סי' תקנה סעי' ג]:

הגהות הב"ח

(א) נמ' לכל דבריהם זה חה שין:

גליון הש"ס

גמ' בה"ש שלו מותר. עיין עירובין מא ע"א תד"ה לו אמס מודים:

רבינו חננאל

ת"ר שבעה דברים מכוסין מבני אדם, יום מיתה ויום נחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חבירו (ואין אדם יודע במה משתכר) ומלכות בית דוד מתי תבוא ומלכות חייבת מתי תכלה. ת"ר שלשה דברים עלו במחשבה ליבראות, ואילו לא עלו דין הוא שיעלו, המת שיסריח ושישתכח מן הלב והתבואה שתרקב, ויש אומרים אף על המטבע שיצא. מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין כו'. אמר שמואל אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד, ופריש דסבר שמואל אחר תענית צבור ואחר תשעה באב ביה"ש שלו מותר ואינן אסורין אלא משחשכה. נימא מסייעא ליה אין בין תשעה באב ליום הכפורים אלא שיום הכפורים ספיקו אסור ותשעה באב ספיקו מותר, מאי לאו בין השמשות. ורחינן לא לקביעא דירחא, כלומר אם מסתפק לך מתי נקבע החדש אתה קופס מספק שני ימים יום כפור, ולא שני ימים תשעה באב, ובדאמר רב שישא. דרש רבא עוברות ומניקות, מתענות ומשלימות בו כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכפורים, ובין השמשות שלו אסור, וכן אמרו משמא דר' יוחנן. והאלהים לא אמרה הכי, איריש בשבועה לא אמרה ר' יוחנן ורבא אמרה עליו כן. ואקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי, והאמר ר' יוחנן תשעה באב אינו כתענית צבור, מאי לאו לבין השמשות, מכלל שבין השמשות שלו מותר. ודחי רבא לא למלאכה מותר, ואקשינן למלאכה הא תנינא לה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין. דאי ס"ד איסורא היכא דנהגו במקום איסורא מי שבקינן להו, אלא מאי אין

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com